

EDITORIAL SEDMÉHO ČÍSLA

5. duben 2016

STANISLAV JEŽEK¹

Příspěvky z konference

První letošní číslo Testfóra je zvláštní vydání navazující na konferenci Psychologická diagnostika Brno, která se konala 22.–23. října 2015 na Fakultě sociálních studií MU. Čtyři plenární přednášky a 21 sekcí 3. ročníku konference obsáhlo mnoho oblastí a otázek tuzemské psychodiagnostiky². Namísto novinek se konference orientovala spíše na diskuzi „restů“ – otázek, metod, problémů, o nichž se již nějakou dobu ví, ale jejich vyřešení, přenos do praxe, či povědomí o nich dlouhodobě pokulhává. Příkladem může být dynamické testování, diagnostika zohledňující etnické a kulturní charakteristiky klientů, užívání pokročilých psychometrických analýz či reflexe kvalit provádění vyšetření a zpráv z nich. Tento duch konference v sobě nesou i příspěvky v tomto čísle.

Téma kultivace psychologických vyšetření podporuje úvaha o poskytování informací klientům psychologických vyšetření Michaely Borovanské, Adély Rudé a Vladimíra Vosky. Autoři se široce zamýšlejí o tom, jaké informace podáváme či bychom měli podávat v rámci psychologického vyšetření v různých oblastech psychologie posuzovaným osobám. S ohledem na „mlčenlivou“ tradici tuzemské psychologie budeme rádi, když tento příspěvek rozproudí diskuzi o způsobech informování i o konkrétních informacích (např. o metodách).

Je zřejmé, že psychodiagnostické metody se používají i u klientů, kteří svými charakteristikami zcela nezapadají do populace, pro kterou byly metody standardizovány. Není to problém jen tuzemský; potýkají se s ním v řadě zemí, kde narůstá reálná či „uvědomovaná“ heterogenita populace. Příspěvek Eriky Momkové a Kingy Izsóf Jurásové se snaží stanovit míru zkreslení, kterou může způsobit vyšetření výkonu v jazyce, který pro dítě není jeho primárním mateřským jazykem. Zjištěné efekty, které autorky diskutují, nejsou svou velikostí rozhodně zanedbatelné. Protože zjištění primárního jazyka u bilingválních dětí a dospívajících nemusí být vždy jednoduché a rychlé, rýsuje se i pro tuzemské psychology nová kompetence, kterou je třeba zvládnout – stanovení jazykového a kulturního pozadí klienta. V nastolování tohoto úkolu nejsou autorky jediné – na konferenci ho formuloval na plenární přednášce i Tony Cline³.

¹ Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií MU, Joštova 10, 602 00, Brno

² <http://psychodiagnostika.fss.muni.cz/program> – Program konference.

³ <http://psychodiagnostika.fss.muni.cz/prispevky> – záznam z plenárních přednášek.

Často zaznívají hlasy, že řada u nás používaných diagnostických metod je zastaralá, či postavená na zastaralých, překonaných psychologických teoriích. Jsem tedy rád, že na konferenci zazněly i příspěvky diskutující vývoj nových diagnostických postupů. Jedním z nich je i slibná metoda dichotické stimulace, o níž ve svém příspěvku referují Marián Špajdel a Katarína Jariabková. Do oblasti nových metod spadá popis tvorby adaptivního testu angličtiny SCATE od Lenky Fiřtové a Martina Holíka. I když je test konstruován v principu jako adaptivní, nestojí na IRT základech. Postupy konstrukce adaptivních testů jsou známy již dlouho a mají mnoho výhod, množství existujících adaptivních testů tomu však zdaleka neodpovídá. Jednou z možných příčin je i to, že detaily vývoje adaptivních testů často zůstávají pod pokličkou vývojových pracovišť soukromých firem. Budeme rádi doufat, že tento příspěvek z dílny firmy Scio není poslední a bude inspirací pro tvorbu dalších testů.

Ovšem i u stávajících metod existuje řada otázek, na které bychom rádi znali odpověď, abychom si mohli být jistí interpretací výkonů posuzovaných osob. Tradiční otázkou je zkreslování a lhaní u self-reportových metod. Monika Kraččíková a Martin Jakubek se na tento problém podívali s pomocí technologie eye trackingu. V propracovaném experimentu identifikovali charakteristiky zkreslujícího, sociálně žádoucího způsobu odpovídání na položky dotazníku NEO-FFI. Vzhledem ke klesajícím cenám eye-trackerů lze dnes uvažovat o praktickém využití této technologie i v každodenní diagnostické praxi.

Příspěvek Tomáše Řiháčka a Dany Juhové připomíná, že mezi úkoly psychodiagnostiky patří i monitorování průběhu poskytované péče, tentokrát v případě psychoterapie. Důraz zde není na psychometrické vlastnosti monitorovacích nástrojů, ale na efekt samotného monitorování. Vedle diskuze tohoto efektu autoři diskutují výhody a nevýhody praktické realizace takového monitorování.

V paletě psychodiagnostických témat nechybí ani teoretické úvahy nad základními principy, na kterých je konstrukce a užívání psychodiagnostických metod založena. Tuto oblast v tomto čísle reprezentuje úvaha Vladimíra Dočkala varující před jednostranným spoléháním na matematiku jako zdroje řešení všech problémů v konstrukci testů a nabídka Martina Marka užívat i jiné odhady reliability, než je Cronbachova alfa (článek zatím v publikačním procesu).

V recenzním řízení jsou ještě další příspěvky z konference, které budou v případě úspěšného dokončení celého procesu zpětně publikovány v tomto čísle.

Recenze

I v tomto čísle je zastoupen žánr recenze. Vendula Šamajová recenzovala tuzemské vydání Grassiho testu organicity z r. 1992, Kristýna Mitterová pak Dotazník motivace k výkonu (v publikačním procesu).

Nová sekce časopisu TESTFÓRUM – Technické zprávy⁴

Rozhodli jsme se otevřít novou sekci časopisu, která by umožňovala publikovat krátká technická, metodická sdělení, která nevydají na samostatný článek – typicky jde o lokální normy, doplnění manuálu, pomůcky apod. Chtěli bychom tak poskytnout prostor pro informace, které by jinak zůstaly v „šuplíku“ nebo skočily „nedoanalyzovány“; informace, které se dříve šířily ústně a neformálně sociální sítí, a přitom mohou zajímat velkou část uživatelů dané metody. Tuto sekci nabízíme zvláště organizacím, které dlouhodobě užívají určité metody a mají tak k dispozici data, která by mohla posloužit třeba k aktualizaci norem. Můžeme nabídnout i asistenci s analýzou dat.

⁴ <http://testforum.cz/domains/testforum.cz/index.php/testforum/about/editorialPolicies#sectionPolicies>